De geest in Limburg. Met een inleiding van de Limburgsche Liga

Mathias Kemp

bron
Mathias Kemp, *De geest in Limburg. Met een inleiding van de Limburgsche Liga*. Het Zuiden, Sittard 1926

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/kemp004gees01_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren

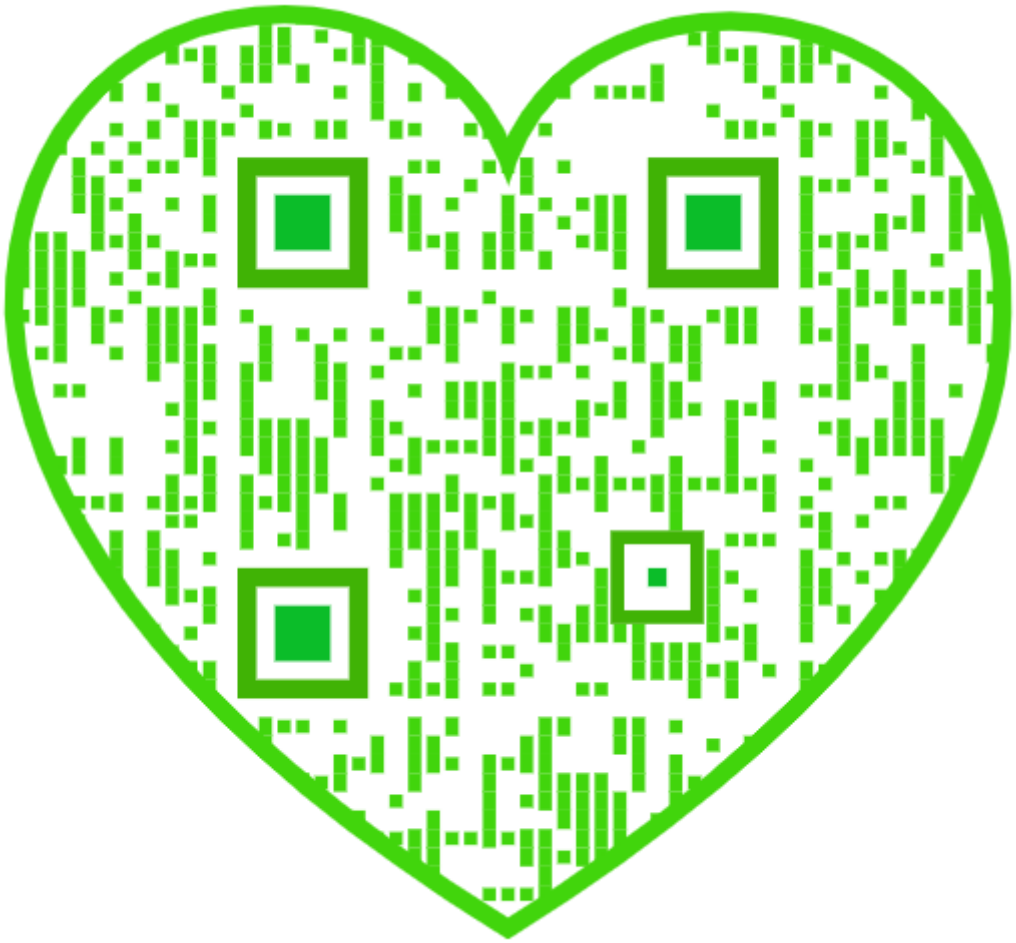

Inleiding.

Achter dit kort inleidend woord volgt de herdruk van een reeks artikelen, die in September 1925 verschenen in het dagblad de ‘Maasbode’. In een voetnoot verklaarde de redactie van het groote Rotterdamsche blad, dat de hierin tot uiting komende inzichten ‘die zijn van onzen Limburgschen redacteur, die door bijzondere omstandigheden ook bijzonder op de hoogte van deze kwestie kan worden geacht.’ Genoemde hoofdredactie meende ‘er daarom goed aan te doen, - mede ter verrijking van onze moderne geschiedenis der geestelijke stroomingen in de Nederlanden - tot publicatie dezer artikelen-reeks over te gaan.’

Dezelfde redenen bewogen de Limburgsche Liga er toe den schrijver dezer artikelen te verzoeken haar toe te staan die in brochure-vorm te laten herdrukken, om ze zoodoende in nog breeder kring te verspreiden. Dit wil niet zeggen, dat deze artikelen onder ieder opzicht het standpunt der Liga weergeven. Ten opzichte van hetgeen behandeld wordt in artikel VIII heeft de Limburgsche Liga geenerlei houding aangenomen. Ten aanzien van zekere kwesties in het verleden, gaat ze, indien door onvoorziene omstandigheden niet genoodzaakt, dit ook niet meer doen.

Nieuwe feiten, het memoreeren waard, hebben zich tusschen het verschijnen dezer artikelen in de Maasbode en de uitgave dezer brochure niet voorgedaan. Tenzij men als zoodanig beschouwen wil het slagen der conspiratie bedoeld in artikel VII dezer reeks zekere benoeming(en) aan de Domaniale Mijnen of de oprichting eener Nederlandsch-Duitsche vereeniging te Heerlen.

We laten deze brochure thans verschijnen ter voorlichting van pers en publiek. Wellicht zal de lezing er van een juister inzicht bijbrengen ten opzichte van Limburg en de Limburgsche Liga, hen doen ontdekken, dat er geen onverdraagzamen en eng-provinciale geest heerscht in het zoo graag gesmade ‘donkere Zuiden’, waarvan vele praten en schrijven zonder toestanden, feiten, historie of karakter te kennen.

DE LIMBURGSCHE LIGA.

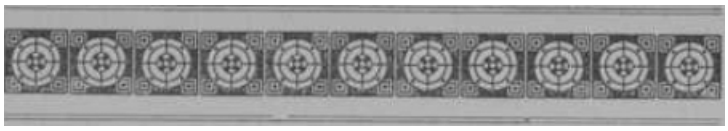

De Geest in Limburg.

I.
In het verleden.

Onder dezen en andere titels werd in den laatsten tijd een formidabele hoeveelheid onzin in de Noord-Nederlandsche pers geschreven. Met het allerbarste belastten zich anonieme inzenders, doch ook van redactiewege zagen we hier en daar wel beweringen neergeschreven, waaruit bleek dat kennis van toestanden en stemmingen en bovenal betrouwbare inlichtingen hebben ontbroken.

Dat er intusschen iets gaande is in Limburg - en niet alleen in deze Zuidelijkste provincie - kan niet worden ontkend. In het algemeen belang en omwille van de rechtvaardigheid, moet in deze dagen een vluchtige kenschetsing van wat er leeft beneden den Moerdijk wel gewenscht worden geacht.

Dit dient te geschieden vrij en vrank, open en in alle eerlijkheid. Het heeft immers geen zin het slecht ingelichte groote publiek te verzwijgen, wat in het gewest zelf iedereen weet en zegt en wat alle ingewijden in binnen- en buitenland toch kennen.

In 't verleden ligt het heden,
In het nu wat komen zal,

zong Bilderdijk. Even moeten we dus terugblikken.

Het algemeene gevoel van saamhoorigheid met Noord-Nederland is in Limburg nog niet zoo oud. De uitgesproken en nog niet geheel rustige oriënteering op Noord-Nederland dateert pas van de laatste tientallen jaren en moet zeker in verband worden gebracht met de nog jonge regeermacht der katholieke partij in ons land.

Hoe voordien de situatie in Limburg was kunnen we uit ieder eerlijk schoolboekje leeren, doch o.i. wordt ze het best getypeerd door twee feiten uit het verleden van Sittard:

op 15 October 1830 werd daar onder klokgelui de Belgische vlag geheschen;

in 1848 heesch men er de Duitsche.

Portugal lag te ver af, anders hadden de Portugeesche kleuren ook nog een kansje gemaakt, want men wilde blijkbaar alles wezen.... behalve Hollandsch.

Tijdens de Belgische revolutie en de periode 1830-1839 had Limburg partij gekozen en hebben afgevaardigden van dit gewest in het Belgische parlement gezeteld. Toen Limburg voor goed onder Hollandsch bewind weer kwam, gebeurde dit onder hevig verzet der bevolking en weken tal van vooraanstaande Limburgers uit. Verondersteld wordt, dat bijzonder door de nakomelingen dezer families, waaronder er zijn, die in België grooten invloed verkregen, te Brussel de gedachte aan een terugkeer dezer streek zoo levendig bleef.

Waarom wilde men in Limburg van het Noorden niets weten? We laten het antwoord aan het ‘Cronijkje’ van Limburg, door een dorpskapelaan geschreven door wijlen Jos. Habets, later Rijksarchivaris geworden, een uitnemend kenner van Limburgs verleden.

Habets noemt in het bijzonder vijf redenen:

omdat Koning Willem te veel belastingen invoerde;

omdat hij bij voorkeur de winstbrengende gouvernementsposten aan protestantsche Hollanders gaf;

omdat hij de katholieke religie in België verdrukte en er protestantsche koloniën aanlegde;

omdat hij geen genoegzame vrijheid gaf en het katholieke onderwijs verdrukte;

omdat hij dit alles met stijfhoofdigheid doorzette.

We schrijven nu 1925, doch uit publicaties in alle mogelijke kranten hebben we kunnen vernemen, dat zelfs nu, na meer dan een eeuw en na de sterk uitgegroeide politieke macht der katholieke partij, deze grieven nog altijd opklinken.

Het Sittardsche vlaggenhijschen typeerde de positie van Limburg. Men wilde van de protestantsch-Hollandsch dwingelandij niets weten en zocht dan naar 't Westen, dan naar 't Oosten steun bij naar mentaliteit meer verwante volken. Er lag iets negatiefs in dit wankelen tusschen het Germaansche en Latijnsche, dat den aard van dit grensgewest wel typeert; in het Zuid-Westen overheerschen de latiniseerende invloeden, in het Oosten de zuiver Germaansche. Volkomen, een ermede voelt men zich toch niet, we zullen dit later nog wel zien.

Limburg is een Nederlandsch gewest en zelfs de intens gehate dwingelandij der Staatschen vóór de revolutie en de verfoeide politiek van het protestantsch-liberale Holland der vorige eeuw, hebben daaraan, niets gewijzigd. Begrijpelijk. Dit Zuiden heeft een veel oudere Nederlandsche cultuur dan het Noorden en kwam alleen door zijn noodlottige ligging als immer omstreden grensgewest niet tot den bloei dien Vlaanderen en Holland bereikten. Toch vergete men niet, dat de Nederlandsche literatuur begint met een

van Veldeke (St. Servaaslegende) en dat met de van Eycken een nieuwe periode begint in de Nederlandsche schilderkunst, een periode die tot de allerbelangrijkste van heel de kunstgeschiedenis moet worden gerekend. Beiden waren Limburgers, van den linkeroever der Maas weliswaar nu afgesneden door een zeldzaam kortzichtig geteekende grens, doch zonen van één volk.

Er mogen zich al te Maastricht en het verdere Z.W. veel Waalsch-Fransche invloeden hebben doen gelden en te Venlo, Roermond, Sittard veel Duitsche, immer was de volkstaal Nederlandsen. Limburg mag zich dan ook even Nederlandsch voelen als welke andere streek en kan er zich met allen grond tegen verzetten dat wat Nederlandsch is meer en meer Hollandsch wordt genoemd. Terecht merkte prof. Treub onlangs nog te Valkenburg bij een feestvergadering op, dat Holland en Nederland nog lang niet hetzelfde zijn.

Men zal goed doen dit onderscheid meer te betrachten, want de Limburgers hebben met die andere exentrische Nederlanders: de Friezen, gemeen, dat ze niet voor Hollanders wenschen door te gaan.

Ze zijn Nederlanders.

II.
Limburg en het Waalsch-Fransche.

Men doet goed, ze toch nog te scheiden van elkaar de Waalsche en de Fransche invloeden.

Eenige tientallen van jaren geleden waren beide nog zeer sterk in Limburg. Zeer begrijpelijk intusschen. Maastricht, dicht bij Luik gelegen, had eeuwen lang mede tot dit prinsbisdom behoort. Handel en industrie waren georiënteerd op het groote Waalsche centrum. Een niet gering percen-

tage der bewoners van Limburgs hoofdstad is van Waalsche afkomst en tot onze dagen toe komen huwelijken tusschen personen van beide volken vrij veelvuldig voor. Het uitgaande leven in den Limburgschen Zuid-Westhoek richtte zich naar Luik. Luiksche tooneel- en operagezelschappen hebben tot in onze dagen toe geregeld opvoeringen gegeven te Maastricht. De handel van, kleinere gemeenten als Eijsden, Gulpen en Valkenburg had ook immers sterke relaties met Luikerland.

De Fransche invloeden waren meer van cultureelen en intellectueelen aard en drongen veel dieper naar het Noorden in. Door heel Holland zijn ze gekend geweest, doch als iets vreemds, terwijl het vreemde karakter ervan in Limburg onder de meer ontwikkelden niet werd gevoeld. Het Hollandsche gold als protes antsch-liberaal; het Belgisch-Fransche was vervuld van meer Katholieken geest.

Gestudeerd werd te Luik, Leuven. Brussel en Parijs, doch zeer weinig aan de Hollandsche universiteiten. De Belgische kostscholen zorgden zoo grondig voor de ver-Fransching, dat er nu nog tal van oudere heeren en dames in ons gewest leven, die wel Nederlandsch kunnen lezen, vrij goed spreken, doch niet schrijven. Ze bedienen zich van de Fransche taal en doen het goed. Zij vormen nu de laatst overlevenden der Franskiljons in ons land, want de jongere generaties zijn anders opgevoed en ontwikkeld.

We hebben Limburgsche auteurs ‘d'expression française’ gehad, waaronder verschillende die een behoorlijke plaats in de Fransche literatuur innamen. Ook deze soort is uitgestorven.

Het rijke maar kinderarme Wallonië is trouwens niet meer expansief, behalve dan nog voor het laatst naar het nieuwe mijngebied der Belgische Kempen, dat de oude en uitgeputte gebieden om Luik, Charleroi en Mons in de toekomst gaat vervangen. Tegenover de vestiging van nieuwe Duitsche zaken in Limburg staan nagenoeg geen van Waalschen aard.

De Maastrichtsche grootindustrie bevindt zich intusschen nog voor een groot deel in Waalsche handen, evenals het particuliere mijnbedrijf om Heerlen in Belgisch-Fransche. Toch merkt men van systematische pogingen om Waalsch-Fransche kolonies te vormen - een enkele onderneming uitgesloten - weinig.

Zonder veel verzet werd van Gallische zijde deze invloedssfeer prijsgegeven. Het moreel hoogere gehalte dér Limburgers heeft tot gevolg gehad, dat zeer merkbaar het proces in omgekeerde richting plaats heeft. Met de Vlamingen stroomen de Limburgers het uitstervende Luiksche gebied binnen en doen in deze eenmaal geheel Waalsche stad een begin van tweetaligheid on staan, vooral tot uiting komende in de volksbuurten.

We zien hier het omgekeerde gebeuren van wat in Vlaanderen werd geconstateerd. Dáár werden de vroeger Nederlandsch gezinde families het sterkst aangetast door het Franskiljonisme. Hier werd tot voor enkele tien allen jaren in de zich voornamer rekenende families weliswaar veel Fransch gesproken, doch nu vervangt het Hollandsch deze vreemde taal. Voor een deel zijn deze evoluties te danken aan deftigdoenerij, daar men niet de taal der groote volksmeerderheid spreken wil.

De Fransch-Waalsche invloed is voorbij, en gezien het meer democratisch karakter onzer Nederlandsche samenleving en de inzinkende vitaliteit van het aangrenzende Gallische ras, voorgoed voorbij.

Daaraan is het wellicht ook te danken, dat in de jaren 1918-1920 het eigenlijke volk door annexonistische propaganda niet werd aangetast. De Waalsch-Fransche propagandisten concentreerden hun pogingen op een kleine groep van welgestelden zonder invloed op de volksstemming. Ze wisten blijkbaar niet hoever we in Nederland met de democratie waren!

Behalve op moreel gebied behoeft van Nederlandsche zijde Luik niet meer te worden gevreesd. Intellectueel zijn

we hier onder menig opzicht trouwens verder dan deze veelszins wat achterlijke geworden groote provinciestad.

Een nieuwe invloed komt in de plaats daarvan: de Vlaamsche.

III.
Limburg en het Duitsch-Rijnsche.

De Zuid-oosthoek van Limburg draagt een uitgesproken Duitsch-Rijnsch karakter. Nu nog wordt er veel Duitsch gesproken en gelezen. Duitsche tooneelgezelschappen komen er nog voor en tot kort kenden we nog Duitsche krantjes. Het ‘Limburger Tageblatt’ evenwel, waarover een inzender in een Hollandsch blad zich onlangs zoo ergerde verschijnt niet in Limburg, doch is enkel een kop krant van een Akensch blad. De volkstaal in Kerkrade, Heerlen en Vaals, klinkt ongeveer als Akensch, terwijl overigens in heel de Limburgsche gewestelijke spraak de verwantschap met het plat Duitsch merkbaar blijft.

Van een algemeene intellectueele orienteéring naar Duitschland kan niet worden gesproken. Indirect kan men op sociaal gebied wel sterkere invloeden waarnemen: de groote Duitsche sociologen als Cathrein en Pesch, leenden den katholieken voormannen der democratie wel in Duitschen geest denken.

Zoolang in Duitschland Pruisen toonaangevend blijft, zal onze Ooster nabuur de geesten hier niet voor zich winnen. Want het Pruissendom is hier inderdaad gehaat. ‘De bèste Pruus heet nog e peerd gestole’, zegt een Limburgsch spreekwoord, dat wel aanduidt met welke voorzichtigheid men alles wat van Pruisische zijde komt beschouwt.

Met de Rijnlanders heeft ons Limburgsche volk - zijn ietwat Keltischen aard buiten beschouwing gelaten - intusschen veel gemeen. De taal vertoont groote verwant-

schap, de zeden nog meer. De vroolijke gemoedsgesteldheid van den Rijnlander vinden we hier terug, al reflecteerde het sentimenteele en romantische niet zoo sterk. In beide gewesten, zien we een oer-katholieke bevolking ietwat overrompeld door mijnbouw en industrie. Aan Rijn en Maas ook een harden en langdurigen strijd, dáár tegen den Protestantschen Pruis, hier tegen het Protestantiseerende Holland; dat is tenminste het Holland dat we hier eeuwen lang hebben leeren kennen.

Het schijnt dat deze strijd der Rijnlanders tot behoud van eigen volksaard, geloof en cultuur niet zonder resultaat werd gevoerd. Althans de socialistische ministerpresident van Pruisen Braun getuigde bij gelegenheid van de 1000-jaarfeesten te Dusseldorf - het hoogtepunt der officieele viering - het volgende:

'Ook in de bezetting der voornaamste staatsbetrekkingen in Rijnland is in de laatste jaren een werkelijke verandering gekomen. De groote meerderheid der leidende politieke ambtenaren van deze provincie zijn tegenwoordig Rijnlanders, overeenkomstig een oud verlangen der Rijnsche bevolking. Bovendien heeft de Pruisische staatsregeering ook in de ministeries in gewichtige ambten, die de aangelegenheden van het Westen behandelen moeten, functionarissen benoemd afkomstig uit Rijnland. Dit beteekent een bewuste medewerking aan de algeheele ontwikkelingsvrijheid der oude kultureele krachten van Rijnland. Volgens deze beginselen zal vanzelfsprekend ook in de toekomst gehandeld worden.'

Zoo vaak hooren we ons toeroepen 'Germania docet', we willen het ook ditmaal hooren!

Aan het gemoedelijke, levensblijde Rijnsche volk zijn we verwant, doch tegenover het modern-heidensch Pruissendom - met zijn Wandervögel, Wodanscomedie, Uebermensch aanmatiging, met zijn kale nekken, militairisme en slechten smaak - staan wij met heel onze Nederland-

sche nonchalance vreemd, vreemder dan tegenover Kopten of Malabareesche Christenen.

Volledigheidshalve nog het volgende: scherpzinnigen denken ons weleens bedoelingen toe tot separatisme, om een eigen staat te vormen als Luxemburg bv. Op 't eerste gezicht kan dit voor het economisch rijke Limburg producente van kolen en koren, sterk landbouwend en sterk industrieel, iets aanlokkelijks bieden. We weten evenwel, dat die onafhankelijkheid dra onder den voet zou worden geloopen. Bovendien vinden we de cultureele grenzen nu al eng genoeg; we trekken dien cirkel dus niet nog al nauwer. We willen van de Nederlanden, Zuid- en Noord ontvangen, we willen ook geven en medeleven.

IV.
Limburg en het Hollandsch-Protestantsche.

Het groote Hollandsche falen!

Al moge het in de laatste jaren, iets verbeterd zijn, practisch heerscht in breede gezaghebbende kringen nog altijd de oude geest, de fatale geest die het afbrokkelen der Zuidelijke Nederlanden reeds eenmaal ten gevolge had. De jongste geschiedenis verschilt nog niet zooveel van de oudere.

Habets noemde in zijn Cronyksken als redenen tot de afscheiding onzer Zuider-broeders: het benoemen in de belangrijke posten van protestantsche Hollanders en het aanleggen van protestantsche koloniën. Vooral het meest nabije verleden vertoont weer dezelfde karaktertrekken. De Staat, nu bovendien geholpen door onze wat liberaal-protestantsch bestuurde spoorwegen, heeft inderdaad deze staatsgevaarlijke methode voortgezet.

Uitvoerig werd reeds aangetoond, met na polemiek en nadere aanvulling nagenoeg ongewijzigde cijfers, hoe de verhoudingen aan de Staatsmijnen waren. We zullen daar

op niet dieper ingaan, het gebeurde in deze kolommen reeds herhaaldelijk. Bovendien zijn er teekenen die er op wijzen, dat voor de toekomst meer rechtvaardigheid zal worden betracht.

Dat de verhoudingen daar voor katholieken en Limburgers irriteerend zijn, blijkt het best door vergelijking met de particuliere mijnen, waar katholieken en Limburgers hun weg vonden tot de hoogste ambten. En we weten toch wel, dat de Fransch-Belgische kapitalist aan de practische waarde zijner werkkrachten heusch geen geringere eischen stelt dan een Staatsbedrijf doet. Zoo is het daar en zoo is het - zeer begrijpelijk - overal.

Wanneer mijnbouw - gelijk waterbouwkunde - een typisch Hollandsche specialiteit ware geweest, had de achteruitstelling van het inheemsche intellect niet zoo de aan dacht getrokken. Nu trof ze een deel van een bevolking die alreeds korter bij deze industrie stond en die, daar ze door de afzijdige ligging der streek en de vele grenzen ervan bijzondere lasten had te dragen, daartegen zekere voorrechten kon laten gelden.

Het zou intusschen onjuist zijn alleen de staatsmijnen als een kwaad exempel voor te stellen. De statistiekjes, die onlangs in de pers circuleerden omtrent de bezetting der diverse hoogere ambten, hebben voldoende aangetoond dat er ongewenschte verhoudingen voorkomen in nagenoeg alle takken van dienst. Zeer gezaghebbende personen, die zich buiten de momenteele bewegingen hielden, als onze oud-Premier Ruijs en burgemeester Waszink van Heerlen, hebben nog kort geleden openlijk dit verschijnsel mede ge constateerd.

De protestantsche kolonievorming is in de laatste jaren nog aanmerkelijk toegenomen. In de mijnstreek zeer sterk Men kon daar moeilijk anders verwachten; dit nieuwe industriegebied kon in de naaste omgeving nu eenmaal niet voldoende arbeidskrachten vinden. Daar ook in de omgeving van Maastricht breidde zich het protestantsche deel

der bevolking sterk uit; een bijzondere protestantsche school werd er gebouwd, er kwamen een paar kerkjes bij en in sommige nieuwe buurten der stad werd het protestantsche element haast overwegend. Hoezeer in de omgeving der Stm. Maurits bij Sittard het protestantisme geinformeerd bleek en met openbare gebouwen klaar stond, toonden we reeds vroeger aan.

Het critisch waarnemen van het een en ander gebeurt in allen eerbied voor de geloofsovertuiging der betrokkenen. Niemand in Limburg denkt eraan een Noorderbroeden daarom donker te bekijken. De Zuidelijke volksaard mag ongemeen verdraagzaam heeten en vrij van fanakisme. Men beziet er de zaken eer te lang van den gemoedelijkén en onverschilligen kant. De opvattingen zijn er vaak zoo weinig scrupuleus dat gevallen kunnen voorkomen als het volgende: ter versterking van een protestantsch koor, dat aan een feestuitvoering in een protestantsche kerk deelnam, werden hulpkrachten gerecruteerd - jongens en mannen - uit het zangkoor van een R.K. Patronaat!

Men gunt hier den Hollander en ook den Hollandschen protestant gaarne zijn plaats onder de zon. Doch men verzet er zich tegen op z'n Hollandsch-protestantsch te worden geregeerd. Niet wij hebben ons aan te passen aan de administratie, doch de administratie - betaald om onze belangen te behartigen - aan ons! We vergen geen speciale plichtplegingen, doch we dulden geen pogingen om Geloof en volkszeden hier aan te tasten. Wie in deze geheel katholieke streken dit niet begrijpt, is, alle mogelijke examens en diploma's ten spijt, niet geheel geschikt voor zijn taak en dient zijn vaderland slecht.

Men wil hier wel eens ‘hollandiseeren’ en gezien de zijde vanwaar die strevingen komen, ruiken we een luchtje daaraan. De veel omstreden Protestanische schets eener geschiedenis van Limburg door Dr. F.W. van Wijk venklapt die bedoeling eerlijk (blz. 96); anderen zijn voorzichtiger.

Toch heeft men een prachtige gelegenheid gehad, doch op zoo verkeerde wijze gebruikt dat niets gewonnen werd en veel voorgoed verloren. We weten, dat de katholieken in het Noorden, tot voor betrekkelijk korten tijd, al evenmin voor betere Staatsposities in aanmerking kwamen. Dat men ze in het overwegend protestantsche deel des lands weerde, we kunnen het nog wel begrijpen. Doch men had ze, in 't belang van de eenheid des lands, tenminste kunnen zenden naar het Zuiden. De ervaring heeft geleerd, dat de Hollandsche katholieken zich wel assimileeren. De Zuidelijke provincies hadden dan niet in het Noorden gezien een domineerende, naar den geest vreemdé macht, waarvan men weinig genoegen beleeft en nog al wat hinder, tegen welks openlijke en andere strevingen men aanhoudend waakzaam moet wezen.

Hebzucht - want het beteekent zucht om te nebben, om te bezitten, voor zich persoonlijk of voor het geestverwante, - is hier wel een gevaarlijke, zelfs staatsgevaarlijke raadgeefster geweest. Want nu men, gedwongen door de omstandigheden, wat moet inbinden, is het wantrouwen, diep in de volksziel. Nu zijn er inderdaad protestantsche koloniën, in alle Limburgsche steden: bewoond door op zich zelf wellicht zeer respectabele personen, doch die zich vreemd voelen aan de volksgemeenschap, en die voor het volk immer de vreemden zullen blijven. En met den omvang dier koloniën groeit mede de tegenstelling tusschen volk en vreemdelingen.

De les van 1830-1839 werd door protestantsch Holland - protestantsch hier genomen in den ruimen zin van niet-Katholiek - niet goed begrepen. Stijfhoofdig en kortzichtig werd een politiek gevoerd, die weleens heel 't Nederlandsche bewustzijn in de Zuidelijke streken noodzakelijk maakt om verrassende wendingen te voorkomen.

Wij, in het Zuiden, zijn intusschen goede, onbaatzuchtige Nederlanders gebleven.

Leert gij, die dit aangaat in het Noorden, dit alsnog worden. Zich alleen zoo te noemen is op den duur niet voldoende.

V.
Andere Tegenstellingen.

Verschil in godsdienst beteekent in wezen meer dan de zin aanduidt. Daaruit vloeit in streken, die onder religieus opzicht een gaaf geheel vormen, onderscheid in mentaliteit en levenshouding voort.

Elkanders godsdienstige overtuiging respecteeren gaat wellicht gemakkelijker dan elkanders aard te waardeeren of zelfs te verdragen. G. Nypels, van het Alg. Handelsblad, die dat ook wel weten kan, wees er reeds op in zijn orgaan: De houding van vele andersdenkende ambtenaren uit het Noorden naar het Zuiden gezonden, is er niet naar om sympathie te winnen.

Wellicht is het zoo kwaad niet bedoeld, doch vaak krijgt men den indruk dat de heeren zich voelen in een kolonie, in een wingewest. Met een verveeld en minachtend air staam ze achter hun loketten of zitten ze in hun kantoorzetels het publiek te behandelen en kankeren niet zelden hoorbaar voor ieder over taal en zeden. De hoogere bazen permitteeren zich nog wel eens krassere uitingen. Dezer dagen kwam ons tenminste een haast wraakroepend geval ten oore. Men voelt zich op voor anderen hinderlijke wijze superieur, doch vergeet dit te bewijzen, vergeet dat men zich bevindt tusschen een volk met een veel oudere cultuur.

Niet allen zijn zoo. Er zijn er ook die dwepen met de streek en de bevolking ‘alleraardigst’ vinden. Daaronder zijn er, die ons bijna te goed voor deze aarde achten, veel te vriendelijk van karakter b.v. om grenskommies te worden. ‘Dat moeten jullie laten aan de Friezen, dat zijn

stuursche kerels die niet praten'. De een vindt ons niet goed genoeg, de ander weer te goed. Beiden staan praktisch onze ontwikkeling in den weg, al prefereeren we natuurlijk iemand die ons te veel deugden toekent.

De luidruchtige, beweeglijke, feestlievende en spotzuchtige aard van den Limburger contrasteert sterk met het karakter-gemiddelde in het Noorden. In menig opzicht is de Zuiderling ruimer van opvatting, veel minder ceremonieel aangelegd en nog minder gesteld op goedkoope of dure deftigheid. Duitsche geleerden hebben gemeend deze eigenaardigheid op rekening te kunnen stellen van de Keltische afstamming, waardoor natuurlijk flinke Germaansche en Gallische strepen loopen.

Dit belet geenszins het vele groote en goede te waardeeren dat Holland biedt. Geen ernstig Limburger onderschat de hooge beteekenis van het land, dat een Rembrandt, een Vondel, een Hugo de Groot en in onze dagen een Toorop en tal van wereldvermaarde geleerden, Nobelprijsdragers, tot zijn zonen rekent. Het heldere, degelijke en energieke in het Hollandsch karakter wordt heusch wel gekend. En hoort ge eens een spotwoord, vergeet niet dat alle Limburgsche steden en dorpen elkander onderling en in alle gemoedelijkheid wat hoonen, gelijk in Holland 'Hagenaar en Amsterdammer' trouwens óók doen.

Dan zijn er nog economische tegenstellingen. Beneden den Moerdijk bevindt zich het industriegebied, boven den Moerdijk heerscht de handel. De belangen van beide takken van bedrijvigheid blijken vaak met elkaar in strijd. De passieve houding onzer wetgeving tegen dumping, valutaen armoedeconcurrentie maakt het ondernemers en arbeiders in het industrieele Zuiden moeilijk. Dat met de belangen der groote havens meer rekening gehouden wordt dan met de industrie, moge begrijpelijk zijn, even vanzelfsprekend is, dat er geworsteld wordt om bevrijding uit een verlammende situatie.

Wanneer het Julianakanaal plechtig zal zijn geopend,

wanneer de gekanaliseerde Maas tot Roermond zal zijn verbonden met het lateraal kanaal Maasbracht - Maástricht is een deel van den achterstand in Limburg ingehaald. Doch daar resten nog de Spoorwegen, waartegen in onze dagen de protesten uit de Limburgsche mijnstreek niet van de lucht Zijn. Ons mijngebied ziet een lange en gevaarlijke crisis in 't vooruitzicht, omdat het afhankelijk is van de N.S. die het Nederlandsche kolentransport blijkbaar als sluitpost hunner begrooting beschouwen, duur houden dus, die met hand en tand de ons toekomende waterwegen tegenwerken, die - het ergerlijkst van al - voor de Duitsche kolen telkens lager tarieven bedingen, dan voor de Nederlandsche. In een motie der georganiseerde R.K. arbeiders werd dan ook zoo volkomen terecht betoogd, dat de ontwikkeling van ons mijngebied niet geknot mocht worden omdat die streek tot het vaderland behoort.

Voor dergelijke klanken schijnt men in Utrecht geen ooren te hebben. Maar wij hooren ze wel!

Toen het Rijk nog eens actief werd en ons dure trams bezorgde, bleken ze grootendeels overbodig: de autobus deed dat werk al vlugger en beter.

Tot de nieuwste onrustbarende verschijnselen behoort de Dageraad-actie, die men tot den nasleep van het Hollandsche socialisme in de mijnstreek rekenen kan. Van welk gehalte die actie is, heeft iedereen kunnen vernemen. Dat ieder weldenkend Limburger tegen dat satanisch bedrijf in opstand komt, is zijn goed recht en zelfs een eereplicht.

Doch eenigszins verbitterd wordt opgemerkt: ook dat alweer een geschenk uit het Noorden.

En men bedenkt daarbij, dat volgens veler meening juist onder het aan de Staatsmijnen verbonden intellect zoovele geestverwanten schuilen, tot in de hoogste regionen toe.

Publiek wijst men daaronder zelfs leiders dezer actie aan!

VI.
De Limburgsche Liga.

‘Een naam die ieder Hollander hier met sidderen en beven hoort’, liet een Hollandsch ambtenaar zich eens ontvallen.

De Limburgsche Liga heeft een lange voorgeschiedenis en is feitelijk het resultaat van verschillende en zelfs niet geheel identieke stroomingen.

Er zijn er hier in Limburg die zich nimmer met het Hollandsch bewind hebben kunnen vereenigen. Daartoe behoort de uitstervende generatie der Franskiljons, waarvan van tijd tot tijd exemplaren voorgoed naar Wallonië of Brussel, doch zelden naar Vlaanderen verdwijnen.

Daar zijn ook fatalisten, die zich Nederlander voelen zoo goed als wie ook, doch die de hoop hebben opgegeven. Dan zijn er degenen die ontevreden zijn, zeer ontevreden, maar die gelooven dat tenslotte met veel ‘postelen’ en ‘vreigelen’ nog wel wat te bereiken valt.

Die groote stroorningen zijn te onderscheiden momenteel: verzet tegen de aanranding van het Katholieke karakter vun Limburg, verzet tegen de achteruitstelling der Limburgers bij benoemingen, verzet tegen de wijze waarop de economische belangen van dit uitmiddelpuntig gelegen gewest worden behandeld. Hierbij komen algemeene grieven over hooge belastingen, handelspolitiek, enz.

Met de radicale stroomingen, die niet heel veel beteekenen overigens, heeft de Limburgsche Liga niets gemeen. Ze heeft zich terstond op Nederlandsch standpunt gesteld en verklaarde bij herhaling geen verkregen rechten aan te tasten. Ze wil werken voor de cultureele en economische ontwikkeling van Limburg, naar zijn traditie en binnen het Nederlandsch staatsverband, en wel op de eerste plaats ten belange der eigen landskinderen. Onder traditie verstaat de L.L. de handhaving van het katholieke geloof,

en verder o.m. het behoud van de Limburgsche taal, zeden en gewoonten.

Ofschoon in bijzondere gevallen in het heden werd opgetreden, werkt de L.L. feitelijk toch voor het scheppen eener betere toekomst, het doen ontstaan van betere verhoudingen. Ieder die objectief genoeg is om de Nederlandsche belangen niet identiek te verklaren met de protestantsch- of liberaal-Hollandsche, om van de Hollandsch socialistische nog te zwijgen, zal moeten toegeven, dat tegen het saneeren der toekomst het verschaffen van recht waar dit niet altijd werd verkregen, geen bezwaar kan bestaan. Omdat de Limburgsche Liga voor de toekomst werkt kan ze haar organisatie ook rustig en zonder overhaasting uitbouwen. Momenteel telt de L.L. door heel Limburg, van diepste Zuid tot uiterste Noord haar leden en bestaan er reeds afdeelingen van honderden leden sterk. Het is dus niet, zooals een slecht geinformeerde Telegraaf-man berichtte, een organisatie van enkele R.K. Limburgers!

De beweging naar een soortgelijke organisatie bestond trouwens niet alleen in Katholieke kringen, doch ook in socialistische te Maastricht. Men meende te hebben kunnen constateeren, dat het wezen der Limburgers zich ook tot de arbeiders uitstrekte en dat in de vakbeweging het inheemsche element op den achtergrond werd gedrongen. Voordat de L.L. gesticht werd en er nog sprake was van een neutraal orgaan van verweer, waren dan ook in deze kringen sympathieën voor een dergelijke beweging.

Onder de leden der L.L. bevinden zich ook.... Hollanders. De statuten of grondwet der Liga sluit dit niet uit. Katholieke Hollanders, die metterdaad getoond hebben voor Limburg als bedoeld door de L.L. iets te voelen, worden niet geweerd, al kunnen ze geen bestuursfunctie vervullen. Want men wil tot elken prijs de beweging in eigen handen houden.

Men begrijpe dit. In het Limburgsche vereenigingsleven speelt het, laten we zeggen: Hollandsche element een buiten verhouding groote rol. Dat komt omdat de Limburger zelf zoo'n ‘vereenigingsmeier’ niet is en wel houdt van praten, veel en overal, doch niet op een vergadering. De Hollander houdt van ‘spreken’, hij doet dit graag op vergaderingen, terwijl de Limburger niet zelden zwijgt met het hart vol.

Onder de meer de aandacht getrokken hebbende punten van het toekomst-program der Liga herhalen we:

een enquête naar het te sterk gecentraliseerde hooger en middelbaar onderwijs in Nederland:

idem naar gelijkwaardigheid van buitenlandsche diploma's;

onderzoek naar toepassing der belastingwetten in Limburg en elders.

Men is over deze drie punten van het program in het Noorden weleens gevallen.

Dat heeft ons hier zeer verbaasd. In het land van het vrije onderzoek maakt men bezwaar tegen vrij onderzoek! Als het waar is dat de excentrische gewesten in verhouding tot hun beteekenis op cultureel, economisch en fiscaal gebied slecht bedeeld zijn op 't punt van gemakkelijk bereikbaar hooger en middelbaar onderwijs, mag dit niet worden geconstateerd? Het onderzoek kan toch ook nog een ander resultaat opleveren?

Wat nu de vergelijking van binnen- en buitenlandsche diploma's aangaat, och, het hemd is nader dan de rok. Zijn beide soorten van papieren evenwaardig, dan hopen we dat men Limburg niet, ten nadeele onzer gemakkelijker en goedkooper te Luik, Aken en Leuven studeerende jongelui als een protectionistisch gebied voor Delft zal beschouwen. We ondervinden het nadeel van den materieelen vrijhandel, gun ons ten minste de voordeelen van den spiritueelen!

Van Limburgsche zijde werd er reeds op gewezen, dat

hier zekere belastingwetten strenger werden toegepast dan elders. G. Nijpels memoreerde in het 'Hbl.' het feit, dat Maastricht inzake toezicht op den invoer behoort tot de le linie, wat fiscale ongenoegens medebrengt, waarvan andere grensgebieden verschoond bleven. De mijnstreek zit opgescheept met een toepassing der belastingwet op de bebouwde eigendommen, die haar plaatst in een ongunstige uitzonderingspositie, Er zijn blijkbaar nog meer afwijkingen.

Voor hetgeen nu de Limburgsche Liga behandelt, werd reeds jaren geleden in meerdere kleine Limburgsche kranten gestreden. Jammer genoeg werd toen ook door sommige vooraanstaande Limburgers onnadenkend mede gedaan aan een soort muilkorfsysteem. Zoo ging de goede tijd voorbij en verergerde zich de toestand.

De Limburgsche Liga is menschenwerk. Op een zoo netelig gebied werkende, zal ze onafwendbaar wel eens gevoeligheden moeten treffen, wel eens mistasten ook. We hopen, in haar eigen belang, dat ze zich niet te veel met klein-werk inlaat, als benoemingsgevalletjes, doch sterk de groote lijnen van haar programma doorvoert, al zal demonstratief optreden af en toe gewenscht blijven.

Hoe men over deze organisatie ook denken moge, men vergete drie dingen niet:

ze stelde zich op Nederlandsch standpunt;

ze wil geen verkregen rechten aantelen;

ze is defensief, ze verdedigt en waakt ervoor dat de Limburger niet in eigen land geweerd wordt.

VII.
De reactie.

Het verleenen van het grootkruis eener Nederlandsche ridderorde aan den groot-annexionist Hijmans, mag als een teeken gegolden hebben, dat de politieke hemél boven Nederland en België was opgeklaard. Er mocht dus weer vrij gesproken worden, wat voordien herhaaldelijk niet mogelijk bleek, omdat degenen die het durfden zelfs met de onbaatzuchtigste en meest open eerlijke bedoeling, wel eens verketterd werden door al te felle vaderlanders.

Eigenaardig genoeg vonden de Zuidelijke grieven herhaaldelijk 'n trouwer weerklank in de groote Hollandsche pers van allerlei richting, dan in een belangrijk deel der Limburgsche. Het spook der annexatie werd hier overal gezien.

Er was geen enkele reden om de beweging die zich het helderst uitspreekt in de Limburgsche Liga, doch die daarnaast veel breeder maar ook vager is, nu langer te vermoffelen. Wat er toch leefde moest nu maar aan het daglicht komen; een stelselmatig onderdrukken daarvan zou bedenkelijker gevolgen gehad hebben.

Het was te voorzien, dat een dergelijke defensieve beweging een reactie zou uitlokken. Ze was er eigenlijk al voor de organisatie ervan vorm had gevonden.

We moeten tot onze spijt getuigen, dat we Nederland op z'n smalst hebben moeten ontdekken waar dit het breedst behoorde te wezen!

Het begon al met anonieme brieven aan voorstanders der beweging en aan de redactie van de Limburger Koerier, die eenvoudig objectief het verloop der beweging had weergegeven, aanvankelijk zelfs vergezeld van vrij critische opmerkingen. Die brieven waren voor de Limburgers en katholieken verschillende malen ongemeen beleedigend.

Toen traden een paar domine's, in Limburg werkzaam, in het krijt. De een noemde deze beweging het begin eénér vervolging der Protestanten vanwege Rome! De ander schold de Liga voor geheim en ignobel. Toen publiek door de Liga bewijzen voor deze beweringen werden gevraagd, zweeg de een volkomen en de ander poogde zich met een flauw praatje ervan af te maken.

Deze aanvallen geschiedden tenminste met open vizier en werden door de Liga even openlijk beantwoord, want dit is wel het merkwaardige dezer als geheim gebrandmerkte beweging, dat al hetgeen ze deed - niets uitgezonderd - publiek geschiedde. Men kan dit wat sterker en dat zachter hebben gewenscht, men wist immer wat er gebeurde.

In de N.R. Ct. werden enkele zeer lasterlijke en alweer anonieme stukken opgenomen. Blijkbaar mochten de Limburgers en hun defensieve organisatie zelf worden gehoond doch niet gerehabiliteerd; een verweer door iemand ingezonden werd tenminste niet opgenomen.

Het Handelsblad mengde zich ook in de schermutselingen; noemde de Liga provinciaal - ook uit de provincie kan iets goeds voortkomen! - en stelde ze later als een soort Klu-Klux-Klan voor. Deze bezwaren werden weerlegd.

In verband met deze beweging wordt weleens iets gebracht, wat absoluut niets ermede te maken heeft: de zware verkiezingsknokpartij te Brunssum.

Het betreurenswaardige geval te Brunssum heeft niets met den geest in Limburg en nog minder met de Liga te maken. Door een ongelukkig toeval zijn twee groepen propagandisten op elkaar gestooten en er zijn harde klappen gevallen. Dit had evengoed in iedere andere provincie kunnen gebeuren. Overigens blijkt deze geschiedenis meer en meer erg overdreven en uitgebuit door de socialisten voor de twee dagen later gehouden Kamerverkiezing.

Het ergst maakte het een Bredasch liberaal krantje,

dat adviseerde de in Limburg gewraakte benoemingspolitiek nog maar wat sterker door te voeren. Zulke adviezen zijn onverantwoordelijk ten opzichte van het vaderland en van een gewest, dat zich in tijden van verleiding zóó trouw toonde, dat menig Noord-Nederlander zelf rond moest bekennen zulk een edelmoedige houding niet te hebben verwacht.

Met welke troebele oogen andersdenkenden den geest in Limburg hebben waargenomen, wordt wel het best getypeerd door eene uiting, die hier in breede kringen groote vroolijkheid heeft gewekt: iemand vreesde voor een Bartholomeusnacht!

Minder onschuldig bleken pogingen tot boycot. Winkeliers werden uitgehoord om te vernemen of ze lid waren van de Klu-Klux-Klan of de Bokkenrijders, pardon van de Liga, wier statuten ter Koninklijke goedkeuring zijn voorgedragen! Er was zelfs een tijdje sprake van het oprichten eener anti-Liga..... die ai gedoopt was 'Vreemdelingenlegioen'. Merkwaardig, men beschouwde zich dus als vreemdeling in het donkere Zuiden!

Van vooraanstaande Hollandsche katholieken werd wel opgemerkt: in den grond hebben jullie daar beneden in het Zuiden gelijk, maar wij ondervinden er den weerslag van. Bij nadere ondervraging bleek eigenlijk de onzalige en vreeselijk overdreven geschiedenis van Brunssum - buiten ieder verband staande en geheel toevallig - de ware oorzaak te zijn.

Toch schijnt de beweging voor enkele Limburgers in het Noorden reeds onaangename gevolgen gehad te hebben, n.l. bij benoemingen. Ook lekte uit, dat te Maastricht van protestantsch-ambtelijke zijde, als antwoord op de Liga-beweging, werd geconspireerd om opzettelijk voor een gewoon postje een domineeszoontje te benoemen.

Daarmee zij men nu toch voorzichtig. De strijd gaat erom om zichzelf en eigen aard in eigen land te handhaven, een defensief en negatief doel! Velen schijnen dit maar niet

te willen begrijpen! Wanneer een poging om recht te verkrijgen wordt beantwoord met een verscherping van ongewenschte toestanden, kunnen de zaken een ongunstiger wending nemen.

Daarom herhalen we:

het georganiseerde deel der beweging in Limburg wil geen onverdraagzaamheid, wil niemand weren, wil niemand schaden, doch vordert onverzettelijk voor Katholieken en Limburgers de hun toekomende gelijke rechten.

En de geheime leden der Liga?

Deze categorie: stille leden zonder eenig recht in de organisatie kan vervallen, zoodra andersdenkende machthebbers zich tot objectief oordeelen hebben opgewerkt. En zich herinneren dat de Nederlandsche vrijheid voor allen geldt.

VIII.
Heden, verleden en toekomst.

Bij het beoordeelen eener dergelijke beweging vrage men zich af, of ook elders soortgelijke stroomingen zich niet voordoen. We gelooven, dat dit in meerdere landen het geval is en citeerden uit een rede van den Pruisischen minister-president 't een en ander omtrent Rijnland.

Het is ons ook bekend, dat in Noord-Brabant verwante strevingen bestaan en dat vroeg of laat ook daar een defensieve organisatie tot stand zal komen, wellicht zelfs Brabantsche Liga geheeten.

Naast die stroomingen bestaat er, in Brabant sterker dan in Limburg, eene die men een groot-Nederlandsche noemen kan, doch die het Katholieke Zuiden van ons Nederland bij dat andere Katholieke deel der Nederlanden, ook wel Vlaanderen geheeten, wil zien.

Of we willen of niet, of we durven ziende wezen of angstig blind: in alle staatkundige verhoudingen groeien veranderingen, in welke veranderingen het eerst de grens-

landen betrokken raken. Alleen zij die de toekomst in de oogen durven blikken, zullen de het leven eigene veranderingen ten goede kunnen leiden.

Laten we de zaken durven zien zooals ze zijn:

In den N.W.-hoek van het Europeesche vasteland liggen twee kleine staten. België en Nederland. België wordt bewoond door twee rassen: Vlamingen en Walen, die door taal en zeden vreemd zijn aan elkander en die zich allebei - de een meer de ander minder - verdrukt voelen of tenminste zeer gehinderd. In beide volken zien we sterke stroomingen naar een beheer volgens eigen aard. Het nu bestaande staatsorganisme is niet natuurlijk.

Nederland biedt een veel hechtere eenheid, doch ook daar is een minderheid die zich in haar ontwikkeling gehinderd voelt. Naar mentaliteit is het verschil tusschen het overwegend protestantsche Noorden en het nagenoeg geheel Katholieke Zuiden wellicht nog grooter, dan het onderscheid tusschen Walen en Vlamingen. Bovendien bestaat er een bijna onoverbrugbare tegenstelling tusschen de belangen van het sterk industrieele Zuiden en den grooten machtigen handel in het Noorden.

Vlamingen en Nederlanders zijn van één ras en ééne taal. De staatkundige verwikkelingen hielden deze machtige volksgroepen immer van elkaar gescheiden, doch der eeuwen groei en wisseling moet ze op een gegeven moment weer te zamen voeren. Toch bieden ze geen volstrekte eenheid. Vlaanderen, Noord-Brabant en Limburg willen iets anders dan de Noordelijke meerderheden, en zouden, eenmaal volgens hun natuur weer bij elkaar, zeker eindelijk eens volkomen ongehinderd door vreemden naar taal of karakter, hun Zuidelijken, Katholieken doch tevens Nederlandschen aard willen uitleven.

Er zijn evenwel ook talrijke geestelijke, cultureele en materieele belangen die het Zuiden met het Noorden vereenigen: rasgemeenschap, taal, wetenschap, kunst, algemeen christelijke zeden. Een te nauwe band ware echter

niet goed; verleden en heden bewijzen dit wel. Een federatieve eenheid zou evenwel kunnen brengen, wat de Nederlandsche stam al eeuwen en eeuwen ontbeert, wat ontstond voor de Duitschers, Franschen, Engelschen en Italianen: een alle stamgenooten omvattenden staat: een groot-Nederland.

Natuurlijk zou oen dergelijke oplossing groote en zeer voor de hand liggende moeilijkheden medebrengen, doch de tijd zelf lost deze niet zelden op verrassende wijze op. Ook het heden is voor een dergelijk staatsverband nog niet rijp, allerminst in Limburg. Wel zijn daar de invloeden van het Fransch-Waalsche en Duitsch-Rijnsche sterk ebbende, doch de Vlaamsche invloed komt pas opzetten.

Vooral in Limburg was men, vlak vóór en na 1918, alles behalve Vlaamsch gezind, en niet alleen in Franskiljonsche kringen. Daarin kwam kentering. De door Dirk Coster in ‘Nieuwe geluiden’ opgemerkte geestelijke oriënteering der Katholieke Zuidelijke provincies begint zich even af te teekenen. Momenteel is ‘de geest in Limburg’ intusschen nog geheel vrij van buitenstaatsche doch mede-Nederlandsche invloeden. Wanneer de toekomst verleden zal zijn geworden, kunnen zich de dingen in de aangeduide richting hebben ontwikkeld.

Wat er voor het oogenblik leeft is enkel zucht tot zelfbehoud en verlangen naar volkomen gelijkberechting. Dat de verhoudingen niet alleen door oorzaken van buitenaf wat scheef zijn gegroeid, wordt ook in Liga-kringen wel in gezien. En uitgesproken ook. Want ‘de geest in Limburg’, zich uitende in deze veel aangevochten organisatie is niet alleen goed Nederlandsch doch bleef ook vrij van eenzijdigheid en onverdraagzaamheid.

We herinneren ten slotte eraan, dat de eerste publieke daad, de eerste materieele steun - hoe bescheiden ook - gold in beproeving geraakte Noorderbroeders. Dit bewuste gebaar zegt beter het innerlijk milde Limburgsche dezer beweging, dan al de nu circuleerende oncontroleerbare angstige, onzinnige en soms kwaadaardige praatjes!